

Vznik mezinárodní smlouvy

K tomu, aby vznikla platná mezinárodní smlouva, musí být smluvní strany způsobilé k uzavření této smlouvy, předmět smlouvy musí být možný a dovolený a smluvní strany musí projevit řádně svou vůli být vázány smlouvou.

Neslučitelnost předmětu smlouvy s jiným platným pravidlem mezinárodního práva je překážkou uzavření platné smlouvy pouze tehdy, jde-li o pravidlo *obecného mezinárodního práva kogentní povahy* (článek 53 Vídeňské úmluvy).

Projev vůle státu může být učiněn pouze *oprávněnými činiteli státu*, resp. *zástupci*, řádně zmocněnými. Vnitrostátní právo obvykle určuje, které státní orgány mají pravomoc sjednávat smlouvy. Tuto pravomoc má prakticky všude hlava státu pro všechny smlouvy, dále předseda vlády pro smlouvy vládní a ministr zahraničních věcí pro smlouvy resortní. Ostatní orgány a osoby potřebují zmocnění ve formě plné moci, kterou uděluje orgán, který má ústavní pravomoc činit tyto akty sám.

1. Sjednání textu smlouvy

a) Sondáž a expertní jednání

Vlastní procedura vzniku mezinárodní smlouvy může být různá v závislosti na jejím druhu a okolnostech sjednání. Standartní postup, tj. typická procedura ve většině případů vypadá orientačně tak, jak je dále popsáno.

Zainteresované státy musí nejprve dospět k dohodě o tom, že chtějí řešit určitou otázku, resp. regulovat mezi sebou určité vztahy nebo že hodlají vytvořit závazná pravidla chování (normy mezinárodního práva), a to právní formou mezinárodní smlouvy. Zjišťování stanoviska, resp. zájmu druhé strany se nazývá *sondáž*. Mnohostranné smlouvy vznikají zpravidla na půdě mezinárodních organizací, kde je rovněž vyjádřen zájem jednoho či několika států na uzavření smlouvy. Bývá tomu tak nejčastěji ve formě předneseného námětu, který je projednán příslušným orgánem organizace a je-li schválen, jsou pro další postup ustaveny pracovní orgány.

Text návrhu smlouvy vzniká v průběhu *vyjednávání*. Text dvoustranné smlouvy zpravidla navrhne jedna ze stran a druhá se k němu vyjadřuje. V jednoduchých případech, kdy lze snadno dosáhnout konsensu, není ani třeba společného zasedání zástupců obou stran (tzv. expertů) a text smlouvy se dojedná písemně (diplomatickými nótami). V ostatních případech se tato společná zasedání *na expertní úrovni* organizují střídavě v obou státech tak dlouho, dokud není text dohodnut.

Jde-li o mnohostrannou smlouvu, dochází k *expertnímu jednání* na určitém fóru (v rámci mezinárodní organizace), a to v pracovních skupinách, výborech nebo jiných podobných orgánech. Jednání probíhá na nejnižší úrovni, tedy bez zbytečných formalit, a proto je relativně pružné. Podkladem pro jednání je návrh textu, který vypracovává ve většině případů organizace, a to její sekretariát nebo orgán k tomu určený (*např. Komise pro mezinárodní právo OSN*).

Úkolem expertů je vypracovat a dohodnout návrh textu smlouvy, který je poté předložen k případnému dojednání a schválení zástupcům jednajících stran vyšší úrovně. Závěrečné jednání o textu mnohostranných smluv probíhá nejčastěji na *diplomatické konferenci* na úrovni vládních zástupců.

V ČR koordinuje a zabezpečuje přípravu, sjednávání a vnitrostátní projednávání smluv ministerstvo zahraničních věcí. Příprava a sjednání každé smlouvy musí být proto s tímto ministerstvem projednána. Vlastní přípravu a projednávání návrhu na sjednání smlouvy zabezpečuje tzv. *gestor*, tj. ministerstvo nebo jiný orgán státní správy, do jehož působnosti zcela nebo převážně náleží otázky, jež mají být navrhovanou smlouvou upraveny.

Směrnici pro české zástupce na expertním jednání schvaluje gestor, a to po projednání s vedoucími všech zúčastněných ministerstev, případně jiných orgánů státní správy. Vedoucí české delegace expertů není bez dalšího oprávněn dohodnutý text podepsat. Parafovat jej může jen jde-li o tzv. technické parafování, které nemá právní následky (označení stran textu, ke kterým se vyjednaváči již nehodlají vracet). Může rovněž podepsat protokol, v němž se hodnotí průběh expertního jednání a k němuž je připojen dohodnutý text návrhu smlouvy.

b) Přijetí a autentifikace textu

Jednání o textu smlouvy je zakončeno jeho **přijetím**. Nejčastější formou přijetí textu dvoustranné smlouvy je neformální dohoda vyjednaváčů o tom, že text byl dohodnut, případně *parafování* textu smlouvy spočívající v opatření každé strany výtisku dohodnutého textu iniciálami zástupců obou stran.

Text mnohostranných smluv bývá přijímán na mezinárodní diplomatické konferenci na základě hlasování. Není-li mnohostranná smlouva sjednávána na mezinárodní konferenci, vyžaduje se k přijetí jejího textu souhlasu všech států, které se podílely na jeho vypracování. Přijetí textu smlouvy nemá žádné právní následky, pokud jde o závaznost smlouvy jako takové.

Od přijetí textu smlouvy je třeba odlišovat jeho **autentifikaci**, která vyjadřuje nejen následnou neměnnost textu, ale také jeho správnost a výlučnou oficiálnost. Pouze autentifikovaný text smlouvy je považován za autentický (původní), a tedy oficiální a směrodatný. Úkonem, jímž se text autentifikuje, bývá jeho **parafování, podpis nebo podpis ad referendum** (tj. s výhradou dodatečného schválení). U dvoustranných smluv většinou přijetí a autentifikace textu splývají, neboť každý z uvedených úkonů může mít obojí význam. U mnohostranných smluv sjednávaných na diplomatické konferenci je autentifikace textu provedena **parafováním, podpisem nebo podpisem ad referendum závěrečného aktu konference obsahujícího text smlouvy**.

V ČR po skončení expertních jednání vypracuje gestor návrh na sjednání smlouvy, který se předkládá ke schválení vládě. Jde-li o resortní smlouvu, schvaluje ji příslušný člen vlády po dohodě s ministrem zahraničních věcí. V žádném předpisu není výslovně stanoveno, kdo schvaluje návrh na sjednání prezidentské smlouvy. Nepochybně to bude alespoň vláda. Parlament schvaluje až smlouvu dojednanou, nikoli její návrh. O prezidentovi se v této souvislosti předpisy rovněž nezmiňují, avšak k podpisu prezidentské smlouvy je třeba zmocnění prezidenta.

2. Schvalování smluv

a) Vnitrostátní procedura schvalování mezinárodních smluv

Předchozí výklad se soustředil na postup při *sjednávání* smluv. Nyní se budeme věnovat proceduře **schvalování smluv již sjednaných**, tedy proceduře, jejímž vyvrcholením je vyjádření definitivního souhlasu státu být vázán smlouvou navenek.

Pro tyto účely je třeba nejprve provést kategorizaci smluv podle úrovně jejich sjednání.

b) Kategorizace smluv podle Ústavy ČR pro účely schvalování

Pravomoc sjednávat a ratifikovat mezinárodní smlouvy náleží podle ústavy prezidentu republiky (článek 63). Podle téhož ustanovení může prezident přenést sjednávání určitých smluv na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy (ministry). To také prezident učinil, a to uvedeným rozhodnutím č. 144/1993 Sb. Podle tohoto rozhodnutí prezident přenesl na vládu sjednávání, schvalování, přístup a přijetí těch smluv, které nevyžadují souhlas Parlamentu podle článku 49 odst. 2 ústavy (tzv. smlouvy vládní). Na jednotlivé ministry pak přenesl sjednávání a schvalování smluv, které svým významem nepřesahují rámec působnosti jednotlivých ústředních orgánů státní správy (tzv. smlouvy resortní). Je samozřejmé, že i zde musí jít o smlouvy, které nevyžadují souhlas Parlamentu, i když to rozhodnutí prezidenta republiky výslovně neuvádí. Prezident si může v jednotlivých případech vyhradit pravomoc sjednávat, schvalovat atd. kteroukoli smlouvu. Smlouvy sjednávané prezidentem se označují jako *prezidentské*.

i) Prezidentské smlouvy

Podle článku 49 ústavy vyžadují *souhlasu Parlamentu* smlouvy

- a) upravující práva a povinnosti osob,
- b) spojenecké, mírové a jiné politické,
- c) z nichž vzniká členství ČR v mezinárodní organizaci,
- d) hospodářské, jsou-li všeobecné povahy a
- e) týkající se dalších věcí, jejichž úprava je vyhrazena zákonu.

ii) Vládní a resortní smlouvy

Vládní nebo resortní jsou smlouvy, které splňují obě následující podmínky:

- 1) nevyžadují souhlas Parlamentu podle článku 49 ústavy a
- 2) jejich sjednání si prezident republiky nevyhradil zvláštním rozhodnutím.

Vládní jsou smlouvy, které svým významem přesahují rámec působnosti jednoho resortu, tj. ministerstva nebo jiného ústředního orgánu státní správy, v jehož čele stojí člen vlády.

Resortní jsou pak ty, které tento rámec nepřesahují.

Vládní smlouvy sjednává vláda, která je rovněž schvaluje usnesením (tj. vnitrostátně). Definitivní souhlas se smlouvou (v měřítku mezinárodním) opět uděluje vláda, resp. její člen (na příklad podpisem smlouvy), případně ministerstvo zahraničních věcí (notifikací vnitrostátního schválení druhé smluvní straně).

Pro resortní smlouvy platí *mutatis mutandis* totéž co pro vládní s tím, že namísto vlády

jedná její člen. Ten však může sjednat smlouvu jen s předchozím souhlasem vlády (srov. článek 63 odst. 1 písm. b) ústavy). Tento souhlas se ovšem týká sjednání jako takového, tedy přenesení prezidentské pravomoci, nikoli výsledků jednání a obsahu smlouvy, které souhlasu vlády nepodléhají.

3. Vyjádření definitivního souhlasu se smlouvou po jejím vnitrostátním schválení

Přijetí textu smlouvy neznamena ovšem přijetí závazku být smlouvou vázán. Přijatý a autentifikovaný **text** je pro strany závazný pouze v tom smyslu, že již nemůže být měněn ani doplňován. (Pokud by k tomu přece jen mělo dojít, musel by být podpis smlouvy anulován a jednání o textu znovu otevřeno a zakončeno novým podpisem.) Pravidla chování v přijatém a autentifikovaném textu nejsou zatím závaznou normou. To se stane až **po vyjádření definitivního souhlasu státu být vázán smlouvou a následném vstupu smlouvy v platnost.**

V této souvislosti je třeba poukázat na článek 18 Vídeňské úmluvy, podle něhož stát je povinen zdržet se jednání, které by mohlo mařit předmět a účel smlouvy před jejím vstupem v platnost, jestliže podepsal smlouvu nebo učinil podobný úkon, dokud jasně neprojevil úmysl nestát se její stranou. Podobně udělil-li stát již definitivní souhlas se smlouvou, avšak tato smlouva dosud nevstoupila v platnost (není naplněn minimální počet ratifikací nebo běží legisvakance), má stejnou povinnost, ledaže by byl vstup v platnost nepřiměřeně oddalován.

Definitivní souhlas státu se smlouvou je souhlas, který je dostatečný pro to, aby na jeho základě smlouva vstoupila pro tento stát v platnost. Může být vyjádřen různým způsobem: podpisem smlouvy, ratifikací, schválením, přístupem k ní nebo i jinak (např. výměnou listin tvořících smlouvu uzavřenou ve zjednodušené formě). Jak je vidět, podpis smlouvy může mít různé, někdy i kumulované právní účinky.

Smlouva téměř vždy sama pro sebe stanoví formu vyjádření tohoto souhlasu. Nejčastěji jí bývá podpis nebo ratifikace. Podpis se uplatňuje u smluv méně významných, sjednávaných na úrovni vládní nebo resortní. U významnějších smluv (zpravidla prezidentských) je zapotřebí dalšího aktu ze strany smluvních států, a to zpravidla ratifikace.

Neobsahuje-li smlouva ustanovení o formě vyjádření definitivního souhlasu svých stran, platí pravidla článků 12 až 15 Vídeňské úmluvy. Podle těchto ustanovení je souhlas státu se smlouvou vyjádřen příslušným úkonem je-li potvrzeno, že státy, které se zúčastnily jednání, se na tom dohodly nebo pokud z plné moci zástupce státu nebo z vyjádření v průběhu jednání vyplývá příslušný úmysl smluvní strany.

Mnohostranné smlouvy se podpisují buď při sjednání, tedy přímo na diplomatické konferenci po přijetí textu smlouvy hlasováním, nebo později u depozitáře. Většina významných smluv bývá takto otevřena k podpisu jen omezenou dobu a někdy jen pro státy, které se účastnily jednání. Státy, které smlouvu za uvedených okolností nepodepíší, se mohou stát smluvní stranou otevřené smlouvy **přístupem, který nahrazuje nejen podpis, ale i ratifikaci**, a to se stejnými právními účinky.

Pojem **ratifikace** se používá ve dvojitým smyslu - vnitrostátním a mezinárodním. Z hlediska vnitrostátního je ratifikace smlouvy úkonem, kterým prezident republiky potvrzuje smlouvu po jejím schválení Parlamentem. Ratifikaci prezidentem podléhají smlouvy, které

byly sjednány z jeho plné moci, tedy smlouvy, které vyžadují souhlas Parlamentu nebo ty, jejichž sjednání si prezident republiky vyhradil. Vnitrostátní ratifikace spočívá ve vystavení ratifikační listiny a jejím podpisu prezidentem republiky.

Až potud nemá ratifikace mezinárodní účinky. Ty nastávají teprve při dalším postupu, který již zasahuje navenek. Ratifikace v mezinárodním smyslu se u mnohostranné smlouvy provádí uložením ratifikačních listin u depozitáře, což je smlouvou určená vláda některého státu, případně mezinárodní organizace. U dvoustranných smluv se ratifikační listiny vyměňují mezi oběma stranami. Obě formy tohoto aktu mají slavnostní charakter a sepisuje se o nich protokol. Totéž platí o přístupu a jeho listinách (týká se jen smluv mnohostranných).

V konkrétních případech se nemusí ratifikace ve smyslu vnitrostátním a mezinárodním krýt. Ne vždy totiž podmínce ratifikace jako formy definitivního souhlasu státu se smlouvou, stanovenou mezinárodně (zpravidla vlastními ustanoveními smlouvy), odpovídá ratifikace vnitrostátní vyžadovaná vnitrostátními ústavními předpisy. Mohou nastat tyto čtyři varianty situací:

a) Smlouva sama, resp. jiná dohoda stran ratifikaci vyžaduje a podle českých předpisů jde o smlouvu prezidentskou schválenou Parlamentem: ratifikace musí proběhnout vnitrostátně i mezinárodně.

b) Smlouva sama ratifikaci vyžaduje, avšak podle českých předpisů jde o smlouvu, která nepodléhá schválení Parlamentu, tedy o smlouvu vládní, příp. resortní nebo takovou, jejíž sjednání si prezident vyhradil: uskuteční se tzv. malá ratifikace, tedy vnitrostátní i mezinárodní akt ratifikace, ovšem za použití tzv. malé ratifikační listiny, tedy listiny podstatně jednodušší a stručnější (neuvádějící text smlouvy).

c) Smlouva sama ratifikaci nevyžaduje, avšak podle českých předpisů jde o smlouvu prezidentskou schválenou Parlamentem: ratifikace musí proběhnout vnitrostátně, nikoli však mezinárodně. Vystavená a podepsaná ratifikační listina se nepoužije k výměně s druhou smluvní stranou, resp. k uložení u depozitáře, ale uloží se pouze v archivu mezinárodních smluv ministerstva zahraničních věcí.

d) Smlouva sama ani jiná dohoda stran ratifikaci nevyžaduje a podle českých předpisů nejde o smlouvu prezidentskou: ratifikace se neuskuteční. U vládních smluv se v těchto případech může použít, vyžaduje-li to sama smlouva, období ratifikace s označením *schválení smlouvy* za použití *listin o schválení*, podepsaných předsedou vlády.

Přístupem se stává stranou otevřené mnohostranné smlouvy stát, který ji původně nepodepsal. Přístup má stejné právní účinky jako podpis s následnou ratifikací.

Prakticky se provádí jako ratifikace, tj. uložením listiny o přístupu u depozitáře. O listině o přístupu platí totéž, co bylo řečeno o listině ratifikační. Přístup k mnohostranné vládní dohodě se označuje jako *adheze*.

Z hlediska vnitrostátního dává tedy konečný souhlas se smlouvou orgán, jemuž sjednání smlouvy podle ústavy a jiných právních předpisů přísluší. Až teprve poté, co je mezinárodní smlouva vnitrostátně schválena, je možno přikročit k vyjádření definitivního souhlasu se smlouvou navenek. Teprve na základě tohoto mezinárodního aktu smlouva vstoupí pro tento stát v platnost a vzniknou tak jeho závazky a oprávnění.

4. Vstup smlouvy v platnost

Vstup smlouvy v platnost (rozumí se podle mezinárodního práva) je podmíněn vyjádřením definitivního souhlasu smluvních států se smlouvou. Nejde však o dvě stránky téhož jevu. Tento souhlas státu je totiž často pouze *jednou z podmínek* platnosti smlouvy pro daný stát, byť zcela nezbytnou. Mezi úkonem vyjadřujícím definitivní souhlas státu se smlouvou a jejím vstupem v platnost zpravidla uběhne určité časové období. Vzácností nejsou případy, kdy smlouva nevstoupí v platnost nikdy.

Smlouva vstupuje v platnost způsobem a dnem určeným v jejích ustanoveních nebo dohodou států účastníků se jednání (článek 24 Vídeňské úmluvy). Úmluva dále v tomtéž článku stanoví, kdy vstupuje v platnost smlouva, která o tom sama nestanoví nic. Nejběžnější způsoby vstupu v platnost jsou tyto:

a) Smlouva vstupuje v platnost ihned - přímo úkonem vyjadřujícím konečný souhlas státu, zpravidla podpisem.

b) Smlouva vstoupí v platnost po uplynutí určité doby po tomto úkonu (*legisvakance*), aby měly smluvní státy čas na provedení nezbytných opatření, které jsou třeba pro zajištění provádění smlouvy od prvního dne její platnosti (např. vnitrostátní vyhlášení smlouvy). Příkladem zde může být toto ustanovení: "Tato úmluva vstoupí v platnost pro každý stát ... šedesátým dnem po uložení ratifikační listiny" (článek 27 Úmluvy o doručování v cizině soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních).

c) Smlouva vstupuje v platnost poté, co jsou splněny další stanovené podmínky (na příklad u dvoustranných smluv vzájemná notifikace vnitrostátního schválení). U mnohostranných smluv se rozlišuje platnost subjektivní a objektivní. *Subjektivní* platnost je platností mnohostranné smlouvy ve vztahu k určitému státu - *smlouva platí pro tento stát*. K tomu, aby na základě příslušného úkonu (ratifikace, přístupu apod.) smlouva pro daný stát vstoupila v platnost (subjektivní), je ovšem třeba její platnosti *objektivní*. Tak se označuje platnost mnohostranné smlouvy jako takové. Většina mnohostranných smluv vyžaduje ke své objektivní platnosti ratifikaci nebo jiný obdobný úkon ze strany určitého minimálního počtu států. Dokud není tohoto počtu dosaženo, smlouva nenabyla objektivní platnosti a nemůže tudíž nabýt ani platnosti subjektivní pro státy, které ji zatím ratifikovaly. V konečném důsledku to znamená, že v takovém případě ratifikace nebo jiná forma definitivního souhlasu státu se smlouvou nemá bezprostředně za následek vstup smlouvy pro daný stát v platnost, pokud smlouva dosud nenabyla platnosti objektivní. *)

*) Přesto, že Československo, respektive Česká republika se jen velmi zřídka objevují mezi státy ratifikujícími mnohostranné smlouvy jako jedny z prvních, tato situace v nedávné době nastala a měla poněkud kuriózní průběh. Jedná se o Úmluvu o mezinárodní správě dědictví (Haag, 2. října 1973), která vyžaduje k svému vstupu v platnost (objektivní) ratifikace třemi státy. Dodnes ji ratifikovaly pouze dva státy, a to Portugalsko a Československo. Úmluva však přesto vstoupila v r. 1993 v platnost, neboť ze dvou smluvních stran se rozdělením Československa staly tři.

d) U smluv jiných než otevřených nastává vstup v platnost pro nový stát až poté, co je o tom rozhodnuto (nejčastěji přijetím do mezinárodní organizace).

Na tomto místě je vhodné připomenout, že vnitrostátní schválení smlouvy (ústavními orgány státu) samo o sobě zásadně nemá mezinárodně právní účinky a vstup v platnost smlouvy na ně nemůže být vázán. Schválení smlouvy Parlamentem, vládou nebo

příslušným ministrem *není* vyjádřením definitivního souhlasu státu být smlouvou vázán, které by mělo za následek vstup smlouvy v platnost. Nemá totiž mezinárodní účinky, s výjimkou případu, kdy by tak smlouva sama stanovila. Takové případy se vyskytují jen velmi vzácně, neboť jsou důsledkem chybného postupu: vázat vstup smlouvy v platnost na *vnitrostátní akt* schválení je neobyčejně nepraktické, neboť datum tohoto aktu, které je pro vstup v platnost rozhodující, nemůže být druhé straně známo, ježto nejde o akt směřovaný navenek. Příkladem takové smlouvy je *Smlouva mezi ČR a SR o úpravě režimu a o spolupráci na společných státních hranicích* (sdělení č. 234/1993 Sb.).

Vstup smlouvy v platnost lze naproti tomu velmi dobře vázat na vzájemnou *notifikaci* tohoto vnitrostátního schválení mezi oběma smluvními stranami, neboť tato notifikace již je (oproti schválení samotnému) mezinárodním aktem. Použití tohoto způsobu vyjádření definitivního souhlasu se smlouvou je v československé a české smluvní praxi velmi časté, a to u smluv vládních.

U dvoustranných smluv musí být samozřejmě notifikace vzájemná a jako taková uvedena ve smlouvě. Hrubou chybou je vázat vstup smlouvy v platnost na notifikaci pouze jedné strany, a to i v případě, kdy druhá strana notifikaci provedla již při podpisu smlouvy. Tento trapný faux pas se stal při sjednávání Rámcové dohody o finanční spolupráci mezi ČR a Evropskou investiční bankou ze dne 18. února 1993 (sdělení č. 250/1994 Sb.).

5. Platnost a účinnost mezinárodní smlouvy. Prozatímní provádění smlouvy

Platnou je obecně právní norma, při jejíž tvorbě byly splněny všechny předepsané náležitosti, a která se stává součástí právního systému, v němž vzniká. To platí i o mezinárodních smlouvách. *Účinnost* naproti tomu znamená časovou působnost normy, tedy dobu, po kterou má být platná norma používána.

V případě mezinárodních smluv není pojem účinnosti příliš praktický, neboť účinnost spadá zpravidla vjedno s platností.

U dvoustranných smluv, které mají vstoupit v platnost na základě ratifikace, může mezi podpisem a ratifikací uplynout dosti dlouhá doba, neboť ratifikace vyžaduje zpravidla souhlasu parlamentů obou smluvních stran. Mají-li obě smluvní strany zájem na tom, aby smlouva byla uvedena v život co nejdříve, mohou se dohodnout, že budou smlouvu provádět ještě před tím, než vstoupí v platnost. Jedná se skutečně jen o *provádění* smlouvy, nikoli o její *předběžnou platnost*.

Dohoda smluvních stran o *prozatímním (předběžném) provádění smlouvy* je zpravidla obsažena v závěrečných ustanoveních smlouvy samé, avšak nic nebrání tomu, aby se o něm strany dohodly i jinak.

Prozatímní provádění smlouvy se v praxi omezuje na smlouvy dvoustranné. Vídeňská úmluva, která je upravuje v článku 25, však nevyklučuje jeho použití i na smlouvy mnohostranné. V posledních dvaceti letech se tento institut stal zcela běžným a je velmi oblíben i českou smluvní praxí, zejména v relaci se Slovenskou republikou.

6. Prezentace textu a jazyk smlouvy

a) Smlouvy dvoustranné

Dvoustranné smlouvy se vyhotovují ve dvou verzích, tzv. *alternátech*. V textu českého alternátu je vždy Česká republika, resp. adjektivum "český" uváděno na prvním místě a označení druhé smluvní strany na místě druhém. Totéž platí o podpisech - za českou stranu je podpis umístěn napravo, za druhou stranu nalevo. V alternátu druhé strany je vše naopak. Originál českého alternátu zůstane po podpisu české straně, zatímco druhé straně zůstane originál alternátu jejího.

Dvoustranné smlouvy se sjednávají zpravidla ve dvou jazycích (tedy jazycích obou smluvních stran), řidčeji v jazyce jediném nebo naopak ve více než dvou. Jsou-li jazyky dva, v obou se vyhotovuje každý z obou alternátů, takže text smlouvy se vlastně podpisuje čtyřikrát. Oba jazyky jsou rovnocenné, což bývá v závěrečné klauzuli vyjádřeno tímto standartním textem: "*Dáno v [Praze] dne [8. prosince 1996] ve dvou vyhotoveních, každé v jazyce českém a [španělském], přičemž obě znění mají stejnou platnost.*" Znamená to, že obě jazyková znění jsou autentická, tedy rozhodující.

Je-li možno předpokládat, že výklad smlouvy v obou jazycích nebude identický nebo jde-li o jazyky navzájem diametrálně odlišné a těžko porovnatelné, mohou strany zvolit pro vypracování textu smlouvy ještě třetí jazyk, zpravidla světový, který je oběma dobře znám a který se hodí za jazyk rozhodný v případě rozdílného výkladu. Takový byl postup na příklad u bezvízové dohody mezi ČSSR a Laoskou lidově demokratickou republikou ze dne 1. srpna 1978 (č. 129/1978 Sb.), jejíž závěrečná klauzule (článek 10) zní: "*V případě rozdílného výkladu českého a laoského textu bude rozhodný francouzský text.*"

U smluv upravujících otázky spíše technického charakteru se z důvodu účelnosti může použít jediného jazyka, a to takového, který není jazykem žádné ze smluvních stran. Na příklad *Rámcová dohoda o finanční spolupráci mezi ČR a Evropskou investiční bankou ze dne 18. února 1993* (sdělení č. 250/1994 Sb.) byla sjednána jen v angličtině.

b) Smlouvy mnohostranné

U mnohostranných smluv se nepoužívají alternáty. Označení smluvních stran v textu je uvedeno v pořadí daném určitým objektivním kritériem. Nejčastěji jím bývá abecední pořádek v jazyce příslušné verze.

Oproti dvoustranným nebývají mnohostranné smlouvy sjednávány v jazycích všech smluvních stran. Jejich součástí pak ovšem musí být i dohoda o tom, ve kterých jazycích bude příslušná smlouva sjednána a podepsána. Zpravidla to bývají jazyky světové, a to nejméně dva. Záleží na fóru, na němž smlouva vzniká. Tak na příklad Haagské unifikační úmluvy z oblasti mezinárodního práva soukromého jsou sjednávány v angličtině a ve francouzštině. Naproti tomu smlouvy vznikající v systému OSN jsou sjednávány a podpisovány v angličtině, francouzštině, ruštině, španělštině, čínštině a arabštině. Všechna tato znění jsou autentická.

I u mnohostranných smluv je možno řešit eventuální konflikt výkladů jednotlivých jazykových verzí preventivně, a to prohlášením jednoho z jazyků smlouvy za jazyk rozhodný pro výklad. Autentický charakter ostatních verzí tím ovšem není dotčen.

Vzhledem k tomu, že český jazyk nebývá jazykem mnohostranných smluv, je třeba si uvědomit, že české znění smlouvy, která nebyla v českém jazyce podepsána, není autentické (a nemůže se takovým ani stát). Český text vyhlášený ve Sbírce zákonů je jen překladem, který není textem autentickým, a tedy ani rozhodným pro výklad. Navíc české překlady některých smluv publikované ve Sbírce zákonů jsou nekvalitní (zejména terminologicky nedůsledné) a někdy dokonce obsahují věcné chyby. Je to způsobeno tím, že za překlady textů smluv podle směrnice sice odpovídá gestor smlouvy, avšak výsledek překladatelské práce není nikým kontrolován a po vyhlášení vadného překladu není provedena oprava. Příkladem mimořádně špatného překladu z poslední doby je již zmíněná *Rámcová dohoda o finanční spolupráci mezi ČR a Evropskou investiční bankou* ze dne 18. února 1993 (sdělení č. 250/1994 Sb.).

7. Technické zajištění právního života smlouvy

Depozitáři smluv

Ratifikační listiny nebo listiny o přístupu se u mnohostranných smluv nevyměňují, ale ukládají na jednom místě, a to u *depozitáře*, tedy instituce určené zpravidla přímo smlouvou. Depozitářem může být:

1. vláda některého ze signatárních států,
2. mezinárodní organizace,
3. hlavní výkonný funkcionář této organizace (např. Generální tajemník OSN).

U zvláště významných politických smluv se určuje depozitářů první skupiny více, např. vlády tří signatárních států. V rámci vlády bývá vlastním výkonem této funkce pověřeno ministerstvo zahraničních věcí.

U depozitáře je uložen originál smlouvy, jakož i každá listina ratifikační či o přístupu, která mu je doručena. Depozitář zasílá signatárním státům ověřené kopie smlouvy a informuje je o všech skutečnostech, které se smlouvy týkají (o uložení každé listiny, o výhradách, prohlášeních, o vstupu smlouvy v platnost apod.). Musí si počínat nanejvýš pečlivě a nestranně. Funkce depozitáře upravují články 76 a násl. Vídeňské úmluvy.

Výhrady ke smlouvám

1. Pojem výhrady

Při sjednávání mnohostranných smluv se často stává, že státu, který si přeje stát se smluvní stranou, nevyhovuje určité ustanovení, které ve smlouvě nemá zásadní charakter. Institut výhrady ke smlouvě takovým státům za určitých podmínek umožňuje stát se stranou smlouvy, avšak s vyloučením právních účinků nepřijatelného ustanovení nikoli obecně, ale pro tento stát, resp. pro jeho vztahy s jinými smluvními stranami. Smyslem přípustnosti výhrad je snaha o umožnění co nejširšímu okruhu států stát se smluvními stranami zejména mnohostranných pravotvorných smluv.

Výhradou rozumíme *jednostranné prohlášení státu směřující k vyloučení závaznosti určitých ustanovení smlouvy pro tento stát, tedy ke změně právních následků těchto*

ustanovení. Vídeňská úmluva definuje v článku 2 odst. 1 písm. d) výhradu pro své účely jako jednostranné prohlášení jakkoliv formulované nebo označené, učiněné státem při podpisu, ratifikaci, přijetí nebo schválení smlouvy, nebo při přístupu k ní, jímž se zamýšlí vyloučit nebo pozměnit právní účinek určitých ustanovení smlouvy při jejich použití vůči tomuto státu.

Výhrada je vlastně podmínkou k udělení souhlasu tohoto státu se smlouvou. Z toho vyplývá, že výhrady v tomto pojetí nejsou možné u smluv dvoustranných, kde uplatnění výhrady je vlastně prezentování jiného stanoviska, které, není-li akceptováno druhou stranou, znemožňuje dohodu o smlouvě.

V dnešní smluvní praxi jsou výhrady zcela obvyklým jevem. Jejich nevýhodou je však narušení integrity textu smlouvy, zejména při větším počtu a rozmanitosti výhrad činěných jednotlivými smluvními státy. Výhrad se začalo více užívat po roce 1945, kdy vzniká řada mezinárodních organizací nové generace, na jejichž půdě jsou sjednávány mnohostranné smlouvy pravotvorného charakteru. Při přijímání textu na diplomatických konferencích rozhoduje většina, a proto se může lehce stát, že přijatý text obsahuje pro státy, které jsou součástí menšiny, nepřijatelná ustanovení. Zatímco před druhou světovou válkou se vycházelo pro účinnost výhrady z požadavku souhlasu všech ostatních smluvních států s výhradou, dnes je toto "procesní" pojetí nahrazeno "hmotně právním", a sice zásadou *kompatibility výhrady s předmětem a cílem smlouvy*.

2. Přípustnost výhrady

Úprava výhrad ke smlouvám je obsažena v článcích 19 až 23 Vídeňské úmluvy o smluvním právu. Výhradu lze podle článku 19 činit jen při podpisu, ratifikaci a jiných podobných úkonech, jimiž je vyjadřován definitivní souhlas státu se smlouvou. Znamená to, že výhradu nelze učinit dodatečně, tedy poté, co byl tento souhlas vyjádřen. Obligatorní je písemná forma výhrady, kterou je třeba notifikovat ostatním smluvním stranám, resp. státům, které se mohou stát stranami smlouvy (účastníkům diplomatické konference na níž byla smlouva sjednána, státům, které smlouvu podepsaly apod.).

Výklad mezinárodních smluv

Účelem výkladu mezinárodní smlouvy je zjistit skutečný smysl jejího textu. Mezinárodní smlouvy interpretují pouze

- a) smluvní strany,
- b) jiné subjekty jimi pověřené (zejména orgány rozhodující spory).

Spory o výklad jednotlivých ustanovení smlouvy, zejména dvoustranné, mohou být velmi těžko řešitelné. Proto někdy smluvní strany zejména dvoustranných smluv uzavírají vedle smlouvy samotné ještě dohodu o výkladu některých ustanovení, a to převážně zjednodušenou formou (výměnou dopisů nebo nót).

Vídeňská úmluva upravuje interpretaci smluv v článcích 31 až 33. Tato kodifikace se všeobecně považuje za velmi zdařilou, neboť vychází z původní obyčejové úpravy, kterou konkretizuje a činí komplexnější. Tato úprava je v pravém slova smyslu normativní, což jednoznačně vyplývá ze slov "smlouva musí být vykládána". Postupy jí předepsané jsou tedy závazné; nejde o nějaké pouhé vodítko či nezávaznou pomůcku.

Článek 31 obsahuje *obecné pravidlo výkladu*. Toto pravidlo především slučuje *výklad*

smlouvy v dobré víře s několika hledisky výkladu: jazykovým (resp. gramatickým) (v souladu s obvyklým významem dávaným výrazům ve smlouvě), systematickým (v jejich souvislosti) a teleologickým (s přihlédnutím k cíli a účelu smlouvy). Souvislostí se rozumí celá smlouva samotná, jakož i jakákoli dohoda nebo jiný dokument vztahující se ke smlouvě. Velmi důležitá a užitečná je pro výklad zejména preambule smlouvy. Kromě toho musí být vzaty v úvahu

- a) pozdější dohody týkající se výkladu nebo provádění smlouvy,
 - b) následná praxe při provádění smlouvy, která založila dohodu stran týkající se výkladu smlouvy,
 - c) jakékoli pravidlo mezinárodního práva použitelné mezi stranami.
- Z hlediska jazykového (gramatického) výkladu *zvláštní význam* (na rozdíl od *obvyklého významu*) se musí dát výrazu ve smlouvě v případě, kdy to strany zamýšlely.

Je vidět, že Vídeňská úmluva dokázala eliminovat spory o prioritě jednotlivých druhů výkladu tím, že zavedla jedno obecné pravidlo kombinující všechny uvedené metody. Za rozhodující považuje *text smlouvy*, nikoli *úmysl stran*. Znamená to, že interpretací se hledá pravý smysl daného textu a nehledá se mimo tento text úmysl účastníků.

Článek 32 upravuje *dodatečné interpretační prostředky*. Příkladem zde uvádí přípravné práce a okolnosti, za nichž byla smlouva uzavřena. V praxi je právě toto jeden z nejučinnějších a nejpoužívanějších prostředků, selže-li postup interpretace textu podle článku 31. Významným pramenem pro zjištění úmyslu stran jsou záznamy z jednání o smlouvě, zejména protokoly z pracovních jednání i diplomatické konference. Zde je možno často najít spolehlivé vodítko pro určení obsahu použitých pojmů nebo formulací.

Dodatečné prostředky výkladu se používají zejména tam, kde je význam výrazu po aplikaci článku 31 stále dvojsmyslný nebo nejasný nebo kde výklad vede k výsledku zřejmě nesmyslnému nebo nerozumnému.

Článek 33 Vídeňské úmluvy stanoví pravidla pro výklad různých jazykových verzí smlouvy. O tomto problému je pojednáno podrobněji v kapitole o jazyku smlouvy.

I u mezinárodních smluv existuje obdoba *legálního* výkladu. Je zcela běžným jevem, že úvodní ustanovení dvoustranných, ale zejména mnohostranných smluv obsahují definice důležitých používaných pojmů, aby byly interpretační problémy omezeny na minimum.

Nelze-li sladit stanoviska jednotlivých smluvních stran na výklad ustanovení smlouvy, mluvíme o sporu o výklad smlouvy. Některé smlouvy se vznikem takových sporů počítají, a proto stanoví procedurální pravidla pro jejich řešení. Nejčastěji jde o dva druhy postupů: u smluv dvoustranných pomocí společného orgánu smluvních stran a u smluv mnohostranných stanovení obligatorní jurisdikce mezinárodního orgánu pro řešení sporů (nejčastěji Mezinárodního soudního dvora).

Z hlediska vnitrostátního se klade otázka, který státní orgán je oprávněn interpretovat smlouvy uvnitř státu. Tato otázka není nikde upravena a je tudíž nutno vycházet z logiky věci. Obecná teorie práva hlásá, že interpretace právní normy je součástí, resp. předstupněm její aplikace. Interpretuje tedy především aplikující orgán. Tím může být vnitrostátní soud, pokud aplikuje smlouvu "self-executing" na vnitrostátní právní poměr. Jinak to bude patrně orgán, do jehož pravomoci spadá otázka, která je předmětem vykládaného ustanovení, resp. který podle vnitrostátních kompetenčních předpisů smlouvu sjednal.

Přednáška č. 5

Mezinárodní smlouva ve vnitrostátním právu.

Její bezprostřední závaznost pro vnitrostátní subjekty

1. Úvodní předpoklad

Než začneme zkoumat vztah mezinárodní smlouvy a vnitrostátního práva, je třeba specifikovat obecnější kategorii, a sice *vztah mezinárodního a vnitrostátního práva*. Pro účely dalšího výkladu budeme vycházet z předpokladu, který lze formulovat takto:

Mezinárodní a vnitrostátní právo jsou dva relativně samostatné právní systémy, které mají mezi sebou úzké vazby a které na sebe navzájem působí prostřednictvím svého společného tvůrce, jímž je stát.

2. Závaznost mezinárodní smlouvy v oblasti vnitrostátního práva

a) Smlouvy, předmětem jejichž úpravy jsou vnitrostátní právní vztahy

Vztah mezinárodní smlouvy a vnitrostátního práva je třeba zkoumat tam, kde se sféry působnosti mezinárodní smlouvy a vnitrostátního práva dotýkají nebo dokonce prolínají. Především je tomu tak *při vzniku nebo zániku mezinárodní smlouvy*, respektive závazku ze smlouvy pro stát. Státy přebírají mezinárodní závazky prostřednictvím mezinárodních smluv zcela dobrovolně, a to tak, že příslušnou smlouvu schválí, vyjádří stanoveným způsobem svůj souhlas být smlouvou vázán navenek a stanou se tak její smluvní stranou. Celý proces vzniku mezinárodního závazku ze smlouvy pro stát je upraven jak právem mezinárodním, tak právem vnitrostátním. Mezinárodní právo upravuje náležitosti vzniku, vstupu v platnost a zániku mezinárodní smlouvy jako takové, zatímco předmětem úpravy vnitrostátního práva je vnitrostátní schvalovací procedura a náležitosti souhlasu státu se smlouvou, bez něhož smluvní závazek nevzniká. Je-li úprava mezinárodně právní obecná (ve smyslu objektivním), tedy vztahující se na stát jako subjekt mezinárodního práva, úprava vnitrostátní jednotlivých států je zaměřena jen na vztah těchto států ke smlouvě, tedy k tomu, jak vzniká (a zaniká) smluvní závazek *určitého státu* (tedy ve smyslu subjektivním).

Další oblastí, kde dochází k prolínání působnosti mezinárodních smluv a vnitrostátního práva, je *aplikace (provádění) smluv*. Provádění smlouvy ze strany státu, který se stal její smluvní stranou, musí být nějak zajištěno. Způsob tohoto zajištění přitom závisí na druhu a obsahu smlouvy. V dalším se budeme zabývat pouze touto oblastí. Provádění některých smluv *nepřekračuje rámec státních orgánů*. Vzhledem k tomu, že mezinárodní smlouvou je vždy vázán jako její smluvní strana stát, tedy každý jeho orgán, nevzniká zde vůbec otázka začlenění smlouvy do vnitrostátního práva, které není dotčeno. Na příklad Charta OSN se nikterak nedotýká vnitrostátního právního řádu, neboť charakter jejich ustanovení nedovoluje její provádění (právní ani faktické) jinde než ve sféře mezinárodních vztahů a tedy mezinárodního práva.

Podstatně jiná je ovšem situace v případech, kdy provádění smlouvy překračuje uvnitř státu rámec orgánů státu. Smluv této kategorie je většina. Jsou to smlouvy, které zavazují stát určitým způsobem upravit právní poměry subjektů stojících mimo státní sféru, tedy osob (jednotlivců). Nezřídka tyto smlouvy přímo obsahují takovou

úpravu, adresovanou fakticky (tedy prostřednictvím státu) uvedeným subjektům. Tyto osoby nejsou na rozdíl od státu subjekty mezinárodního práva, a proto se na ně bez dalšího mezinárodní smlouvy *jako takové* nevztahují. Smluvní stát, který je provádění smlouvy povinen zajistit, tak musí takovou smlouvu určitým způsobem začlenit do sféry vnitrostátního práva, neboť jen ono je pro uvedené subjekty závazné. Právní poměry jednotlivců jsou upraveny pouze vnitrostátním právem, a proto mezinárodní smlouva, obsahující pravidla, která se mají vztahovat na jednotlivce, se musí jakožto pramen mezinárodního práva dostat do pozice pramene práva vnitrostátního.

Posláním mnohých mezinárodních smluv je tedy zprostředkovaně, *prostřednictvím státu*, upravovat právní poměry vnitrostátních subjektů práva (jednotlivců). Ze stovek příkladů obsažených v československé a české smluvní praxi můžeme jako příklad pro ilustraci namátkou vybrat Dohodu mezi ČR a Maďarskou republikou o zamezení dvojího zdanění a zabránění daňovému úniku v oboru daní z příjmu a z majetku ze dne 14. ledna 1993. Tato smlouva mimo jiné zavazuje náš stát, aby svého daňového poplatníka zprostil povinnosti zaplatit daň z příjmu dosaženého v Maďarsku, byla-li tam daň z tohoto příjmu vyměřena a zaplacená. Z hlediska mezinárodního má náš stát tuto povinnost vůči Maďarsku. Z hlediska vnitrostátního ji má vůči vnitrostátním subjektům, kteří naopak mají odpovídající oprávnění - samozřejmě za předpokladu, že tato smlouva byla určitým způsobem začleněna do vnitrostátního právního řádu, kde jinak platí zákon o daní z příjmu jako norma obecná.

Jsou-li předmětem mezinárodních smluv přímo vnitrostátní právní vztahy, bývá smlouva často nástrojem jejich unifikace. Takové smlouvy jsou koncipovány tak, že přímo obsahují unifikované právní normy pro vnitrostátní aplikaci, tedy předpokládají jejich závaznost pro jednotlivce. Na příklad Vídeňská úmluva o smlouvách o mezinárodní koupi zboží ze dne 11. dubna 1980 stanoví přímo práva a povinnosti osob, které jsou účastníky kupní smlouvy. Tato úmluva obsahuje pravidla chování pro jednotlivce, jako by byla vnitrostátním pramenem práva. Ve skutečnosti však úmluva opět z hlediska mezinárodního ukládá státu, aby pravidla v ní obsažená učinil na svém území závazná pro vnitrostátní subjekty. Jakmile se tak stane, bude úmluva vnitrostátně závazná, jako by šlo o předpis vnitrostátního práva.

Vidíme, že v uvedených případech mezinárodní smlouva sice stále upravuje vztahy mezi státy, avšak přitom zcela konkrétně zasahuje předmětem své úpravy do sféry práva vnitrostátního a efektivně ovlivňuje právní postavení jednotlivce jakožto subjektu tohoto práva. *Objektem její úpravy jsou zde vnitrostátní právní vztahy*. Mezinárodní smlouva je tak *nástrojem* nebo *garantem* určité úpravy vnitrostátní. Jedná se o tyto případy:

- a) Smlouva zavazuje stát k poskytnutí jednotlivci minima (standardu) určitých práv, přičemž konkrétně stanoví obsah těchto práv, případně i způsob, jak tato práva uplatnit. Patří sem smlouvy upravující lidská práva a svobody v nejširším smyslu.
- b) Smlouva naopak zavazuje stát, aby jednotlivci uložil určitou povinnost, respektive zákaz určitého chování, které má nebo může mít nepříznivé důsledky v mezinárodním měřítku. Stát se tak zavazuje toto chování stíhat a trestat, aby tak zabraňoval páčání určité trestné činnosti.
- c) Velmi rozsáhlou skupinu tvoří smlouvy, které jsou nástrojem unifikace vnitrostátního práva smluvních států (ponejvíce v oblasti mezinárodního práva soukromého a procesního). Sem můžeme zařadit i smlouvy, které upravují styk vnitrostátních orgánů smluvních států (zejména soudů) v občanském nebo trestním řízení.
- d) Smlouva, jíž se stát zavazuje vytvořit určité podmínky pro subjekty ze státu jiného, a to tak, že jim zaručí určitá práva, respektive stanoví podmínky pro jejich uplatnění. Sem

budou patřit na příklad smlouvy o podnikání, o zamezení dvojího zdanění, bezvívové dohody, dohody z oblasti dopravy apod.

b) Smlouvy přímo (legislativně technicky) použitelné na právní poměry vnitrostátních subjektů (smlouvy "self-executing")

Tento druh smluv byl v úvodní části této publikace vymezen tak, že jde o smlouvy uzavírané za účelem bezprostřední úpravy právních vztahů mezi vnitrostátními subjekty tak, že samy určují příslušná konkrétní právní pravidla. Z hlediska legislativně technického není třeba vydání prováděcího předpisu. Za "self-executing", tedy *způsobilou k přímému použití*, budeme považovat takovou smlouvu, která *obsahuje přímo pravidla určená vnitrostátním subjektům, stanovící jednoznačně a dostatečně konkrétně jejich práva a povinnosti*. Je-li k určení konkrétního obsahu práv a povinností účastníků upravovaného vztahu zapotřebí vnitrostátního prováděcího předpisu, nejde o tento druh smlouvy.

Jedním z mnoha příkladů mnohostranné smlouvy přímo použitelné je *Haagská úmluva o právu rozhodném pro přechod vlastnictví v případě mezinárodní koupě movitých hmotných věcí ze dne 15. dubna 1958*. Jedno z jejích typických ustanovení (úvodní odstavec článku 3) zní: "S výhradou ... se přechod vlastnictví prodaných předmětů na kupujícího ve vztahu k jiným osobám než jsou strany kupní smlouvy řídí vnitrostátním právem země, kde se tyto předměty nalézaly v době uplatnění námítky, která se jich týká."

Příkladem dvoustranné smlouvy přímo použitelné může být kterákoli z tzv. bezvívových dohod. Na příklad článek 1 *Dohody mezi vládou ČSFR a vládou Litevské republiky o dvoustranném zrušení vízové povinnosti* (sjednané výměnou nót dne 20. října 1992) zní: "Státní občané smluvních stran, kteří jsou držitelé platných cestovních dokladů, které jsou uvedeny v příloze Dohody, mohou vstupovat za účelem pobytu, který neslouží výdělečné činnosti, na území druhé smluvní strany a tam se zdržovat do 90 dnů bez víz."

Smlouva, která upravuje právní postavení jednotlivců, nemusí být vždy přímo použitelná. K tomu dochází tehdy, stanoví-li pouze určité zásady, formulované nikoli dostatečně konkrétně, a tedy samy o sobě nepoužitelné z hlediska těchto jednotlivců. Patří sem mimo jiné úmluvy z oblasti pracovního práva, jako na příklad *Úmluva o minimální normě sociálního zabezpečení (Úmluva Mezinárodní organizace práce č. 102)*, jejíž článek 10 odst. 2 stanoví: "Na poživateli dávky [léčebné péče] nebo jeho živiteli lze požadovat, aby přispíval na náklady léčebné péče, poskytované v případě onemocnění; úprava takového příspěvku na náklady nesmí příliš zatěžovat." Toto ustanovení, jak patrně, určuje zásady, respektive meze pro zákonodárce smluvního státu. Konkrétní práva a povinnosti vnitrostátních subjektů však budou určena až vnitrostátním předpisem, který musí být v souladu s požadavky smlouvy.

Běžným jevem je smíšený charakter smluv. Některá ustanovení takových smluv mohou být přímo použitelná, jiná nikoli.

Dalším typickým příkladem smluv, které nejsou přímo použitelné (aplikovatelné), jsou smlouvy zakládající trestnost určitého jednání ve smluvních státech. K tomu, aby určité jednání mohlo být trestně postihováno, nestačí prohlásit je za trestný čin. Musí být zcela přesně formulována skutková podstata a musí být specifikována sankce, která je ovšem doménou vnitrostátních právních řádů. Taková smlouva tedy vyžaduje prováděcí úpravu vnitrostátní, jinak nemůže být ze strany státu zabezpečeno její plnění. Na příklad závazky, které vyplynuly pro Československo z *Úmluvy o potlačení protiprávního zmocnění se letadel (1970)* nebo z *Úmluvy o potlačení protiprávních činů ohrožujících bezpečnost civilního letectví (1971)*, se promítly do československého zákonodárství tím, že do trestního zákona byly zařazeny tři nové speciální skutkové podstaty trestných činů postihujících letecké pirátství.

c) Aplikace a použití smlouvy

Literatura pojednávající o vnitrostátní závaznosti mezinárodních smluv zpravidla používá pojmů jako "vnitrostátní aplikace smluv" nebo "aplikace smluv vnitrostátním soudem". Zkoumají se předpoklady a podmínky této aplikace, její specifické problémy oproti aplikaci vnitrostátních předpisů apod. Vnitrostátní použití mezinárodní smlouvy se tak redukuje na její aplikaci.

I když aplikace mezinárodní smlouvy je nejdůležitější a nejvíce zjevnou formou jejího vnitrostátního použití, není formou jedinou. Vycházíme zde z toho, že aplikace právního předpisu je jeho *specifickou formou použití, a to orgánem, oprávněným na základě tohoto použití vydávat v jednotlivých případech individuální právní akty (akty aplikace práva)*. Naproti tomu chová-li se subjekt práva v souladu s právní normou, nejde o její aplikaci, ale o její realizaci (uskutečnění, použití).

Mezinárodní smlouva se ve sféře vnitrostátního práva neuplatňuje zdaleka jen jako norma aplikovaná. Upravuje-li právní vztahy mezi vnitrostátními subjekty, uplatní se podobně jako vnitrostátní předpisy mnohem šířeji. Svůj účel plní již tím, že poskytuje těmto subjektům právní úpravu jejich vztahů, tedy pravidla pro jejich chování. Je-li toto chování v souladu s těmito pravidly a nejsou-li žádné nejasnosti, komplikace a tedy ani spory, není taková právní norma vůbec aplikována (tedy použita příslušným orgánem za účelem vydání aktu aplikace práva), ale realizuje se prostě tak, že příslušné subjekty se s ní seznámí a v souladu s ní se chovají.

V dalším textu se vyhneme pojmům "aplikace" a "používání", jakož i "vnitrostátní platnost" a "účinnost" a budeme používat pojmu, který uvádí Ústava ČR, tedy "bezprostřední" či "přímá závaznost". Jak bude dále podrobněji uvedeno, *přímo závaznou* rozumíme smlouvu, která (1) je "self-executing", tedy způsobilá přímého použití, a která (2) je určitým způsobem uvedena do vnitrostátního práva, tedy prohlášena vnitrostátním právním předpisem za přímo závaznou či použitelnou (ve smyslu závaznosti).

3. Uvedení mezinárodní smlouvy do vnitrostátního práva

Mezinárodní právo vztah mezinárodních smluv a vnitrostátního práva upravuje jen velmi obecně, a to tak, že stanoví v eventuálním konfliktu obou priorit mezinárodní smlouvy. Svědčí o tom článek 27 Vídeňské úmluvy: *"Strana smlouvy se nemůže dovolávat ustanovení svého vnitrostátního práva jako důvodu pro neplnění smlouvy."* Způsob přenosu mezinárodní smlouvy do vnitrostátního práva zůstává plně v kompetenci práva vnitrostátního. Je to logické: normy jednoho systému práva (mezinárodního) se nemohou samy o sobě "vnutit" do systému jiného (vnitrostátního). Jen normy daného systému práva (vnitrostátního) mohou rozhodnout o tom, které "cizí" normy (práva mezinárodního) tento systém "vstřebá".

Co je třeba k tomu, aby se pravidla mezinárodní smlouvy stala vnitrostátně závazná a mohla tedy být používána přímo jako by šlo o normu vnitrostátní? Způsobů je několik, přičemž každý z nich přichází v úvahu za určitých podmínek.

Myšlenka *relativní* samostatnosti systémů práva mezinárodního a vnitrostátního vyžaduje specifikaci vazby mezi oběma systémy. Stát mezi nimi vytváří určitý "most", jímž je vždy právní norma toho systému, *do kterého* má být nová norma "přenesena", neboť jen normy tohoto systému mohou rozhodovat o tom, které jiné než vlastní normy budou v jeho sféře aplikovány. Jde-li o směr z práva mezinárodního do práva vnitrostátního, který nás zde zajímá, má tento "most" vždy podobu *normy práva vnitrostátního*. Jedině tato norma může určit, kdy a jak bude norma práva mezinárodního závazná v systému práva vnitrostátního. Jedním z mnoha příkladů takové normy je článek

10 Ústavy ČR.

Mezinárodní smlouva jako element mezinárodního práva tedy může být uvedena do vnitrostátního práva a učiněna zde bezprostředně závaznou (použitelnou) pouze na základě určitého ústavního aktu, který plní funkci uvedeného "mostu" mezi oběma systémy. Tento ústavní akt může mít, při obecném pohledu, dvojí povahu:

a) *Zvláštní akt pro každou jednotlivou smlouvu*, jakým jsou např. zákony (Acts) ve Velké Británii nebo transformační zákony vydávané pro některé smlouvy v předválečné ČSR.

b) *Akt obecné povahy*, na jehož základě jsou uvedeny do vnitrostátního práva všechny mezinárodní smlouvy, nebo alespoň mezinárodní smlouvy určité kategorie. Pravidla mezinárodní smlouvy se stávají v důsledku toho vnitrostátně závazná již na základě konečného souhlasu státu (většinou ratifikace) a vnitrostátního vyhlášení smlouvy, přičemž dalšího aktu (na příklad vydání prováděcího zákona) je třeba jen tam, kde to smlouva vyžaduje, ať už výslovně nebo svou povahou. Normy obsažené v mezinárodní smlouvě se takto stávají vnitrostátně závazné na základě pouhého odkazu, obsaženého ve vnitrostátním právu. Tato metoda je ovšem použitelná jen pro smlouvy self-executing.

Kromě těchto dvou základních způsobů realizace závazku z mezinárodní smlouvy ve sféře vnitrostátního práva existují způsoby další, které se ovšem hodí pouze pro určité smlouvy, a to *vydání prováděcího vnitrostátního předpisu* nebo *uvedení obsahu vnitrostátního práva v soulad se smlouvou*. V těchto případech se ovšem vnitrostátně nepoužije smlouva jako taková, ale vnitrostátní předpis na jejím základě vydaný.

Vycházíme-li z uvedeného předpokladu o mezinárodním a vnitrostátním právu jako dvou samostatných systémech, můžeme učinit následující závěr: **Není-li v daném případě mezinárodní smlouva pokryta odkazovací klauzulí v ústavě nebo v jiném vnitrostátním právním normativním aktu, nejsou její ustanovení vnitrostátně použitelná, a tedy ani bezprostředně závazná.**

Jednotlivé způsoby začlenění mezinárodní smlouvy do vnitrostátního práva se v науce i praxi označují určitými termíny. Jejich přehled podává mimo jiné učebnice Mezinárodní právo veřejné autora J. Malenovského (1993) s tímto vymezením:

Transformace znamená vyhlášení (schválení) smlouvy ve formě vnitrostátního práva (na příklad zákona). Transformací se tedy stává z pravidel obsažených v mezinárodní smlouvě vnitrostátní předpis.

Adaptací se rozumí nikoli doslovný, ale obsahový přenos závazků státu ze smlouvy do jeho vnitrostátního práva.

Inkorporace je vtažení mezinárodní smlouvy do vnitrostátního práva, aniž by přitom ztrácela formu mezinárodního práva. Smluvní pravidla nabývají vnitrostátní obecné závaznosti.

Adopce znamená osvojení (použití) mezinárodní smlouvy vnitrostátním soudem v jeho rozhodovací činnosti. Všechny uvedené způsoby jsou označeny jako formy *recepce* mezinárodního práva.

Uvedené termíny mají svůj význam a mohou být použity, pokud pojmy, které označují, jsou jasně definovány. Potíží je ale v tom, že jednotliví autoři tyto pojmy nedefinují stejně. Proto se jim tento text záměrně vyhýbá.

Shrneme-li uvedené poznatky, můžeme identifikovat tyto hlavní způsoby, jimiž se ustanovení mezinárodních smluv stávají závazná ve sféře vnitrostátního právního řádu:

1. odkaz na mezinárodní smlouvy v ústavě nebo v jednotlivých zákonech (obecná klauzule), který ustanovením určité kategorie smluv propůjčuje bezprostřední vnitrostátní závaznost,

2. transformační zákon (činící totéž pro konkrétní smlouvu).

Obdobné účinky má vnitrostátní legislativní opatření (převzetí obsahu smlouvy do vnitrostátního právního předpisu, ať už doslovně, nebo jen obsahově), čímž se smlouva ovšem nestává bezprostředně závazná jako taková, ale jako vnitrostátní pramen práva, do něhož byla ustanovení smlouvy převzata.

4. Odkaz na mezinárodní smlouvy (v ústavě, v jednotlivých zákonech) a jeho právní účinky

a) Podmínky odkazu

Ústava ČR obsahuje jedinou odkazovací klauzuli v článku 10: "*Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva*". Některé mezinárodní smlouvy jsou kryty podobnými odkazovacími klauzulemi v jednotlivých zákonech, upravujících právní vztahy, jejichž úprava může být obsažena rovněž v mezinárodních smlouvách. Těchto odkazovacích klauzulí je značný počet, jsou rozptýleny po celém českém právním řádu a téměř každá z nich je formulována jinak. Jedním z příkladů může být § 2 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním č. 97/1963 Sb.: "*Ustanovení tohoto zákona se použije, jen pokud nestanoví něco jiného mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána.*"

Má-li být smlouva na základě takového odkazu přímo vnitrostátně závazná, musí splňovat následující podmínky:

1. musí být řádně schválena (ratifikována) a v důsledku toho platná a účinná pro ČR,
2. musí být "self-executing", tedy způsobilá přímého vnitrostátního použití bez prováděcího předpisu,
3. musí být rovněž vnitrostátně vyhlášena,
4. musí být vyjasněn poměr smlouvy k vnitrostátní právní normě upravující tentýž právní vztah.

Na základě odkazu se tedy ustanovení mezinárodní smlouvy "self-executing" stávají bezprostředně závazná pro vnitrostátní subjekty. Ve vnitrostátním právu mají mít mezinárodní smlouvy obdobné (nikoli úplně stejné) postavení jako vnitrostátní právní normativní akty. **Smlouva, na kterou odkazuje vnitrostátní právo, nemá ovšem formu pramene tohoto práva. Není proto jeho součástí** (i když se v praxi často konstatuje opak).

Ustanovení smlouvy musí být vnitrostátním orgánem vykládána nikoli jako by šlo o tuzemský předpis, ale podle mezinárodního práva. V případě unifikačních smluv je nutný také jejich unifikovaný výklad, a to podle pravidel mezinárodního práva pro výklad smluv - články 31 a 32 Vídeňské úmluvy.

Ustanovení mezinárodních smluv musí mít při použití přednost před vnitrostátní úpravou, aniž by ji derogovala. Postavení mezinárodních smluv ve vnitrostátním právním řádu (vztah k ústavě, zákonům atd.) je dán odkazovací normou - její formou a obsahem.

Mezinárodní smlouvy jsou tedy na území státu *bezprostředně závazné*, i když existují mimo jeho právní řád, pokud je tento právní řád *za takové prohlásí* svým ustanovením, které má formu odkazu. Jejich závaznost je pak *druhotná* - je odvozená od závaznosti odkazovacího ustanovení. Přesněji řečeno - tato druhotná vnitrostátní závaznost je dvojí - je odvozená jednak od příkazu zmíněné vnitrostátní odkazující normy, ale také od závaznosti smlouvy na úrovni mezinárodní. Mezinárodní smlouva, která není z hlediska mezinárodního práva platná, nebo která není závazná pro daný stát z jiného důvodu, nemůže mít v tomto státě závaznost vnitrostátní.

Na základě uvedeného můžeme učinit tento závěr: **Mezinárodní smlouva se stává vnitrostátně bezprostředně závaznou na základě odkazu vnitrostátního práva, který ji za takovou prohlašuje, jsou-li splněny podmínky tímto vnitrostátním právem stanovené. Přitom se mezinárodní smlouva nestává součástí vnitrostátního právního řádu. Použije se jako norma mezinárodního práva, tedy jiného právního systému, který je rozhodný pro určení její působnosti a pro její interpretaci.**

b) "Právní síla" (postavení) mezinárodní smlouvy ve vnitrostátním právu

Na ustanovení mezinárodní smlouvy, které je na základě odkazu vnitrostátně bezprostředně závazná, se hledí obdobně, jako by šlo o vnitrostátní normu. Vystává zde tedy otázka vzájemného poměru ustanovení mezinárodní smlouvy a vnitrostátního práva. Jsou-li předmětem úpravy obou stejné právní vztahy, které z obou má být aplikováno v případě rozporu a proč? Jaký je charakter tohoto poměru?

Ustanovení vnitrostátního práva odkazující na mezinárodní smlouvy tuto otázku řeší vždy tak, že stanoví přednost mezinárodní smlouvy před vnitrostátním předpisem. Z hlediska legislativní techniky je přednost smlouvy stanovena buď výslovně, nebo tak, že vnitrostátní úprava je prohlášena za subsidiární. Článek 10 ústavy hovoří o "přednosti [mezinárodních smluv] před zákonem", zatímco na příklad § 2 zákona o mezinárodním právu soukromém a procesním o tom, že "tohoto zákona se použije, nestanoví-li mezinárodní smlouva ... něco jiného" apod.

Na čem je založen hierarchický poměr obou uvedených pramenů? Liší se svou právní silou nebo jde jen o stanovení pořadí (přednosti) použití?

Nahlédněme napřed do ústavy. Článek 10 používá v souvislosti s mezinárodními smlouvami již zmíněného pojmu "součást právního řádu", který sám o sobě zcela jistě neznamena totéž co "vyšší právní síla než zákon". Podle článku 49 schvaluje Parlament mezinárodní smlouvy (všechny ty, které jeho schválení podléhají) "obdobně jako návrhy zákonů". Textu článku 49 je třeba rozumět tak, že se vztahuje na *proceduru schvalování mezinárodních smluv*, tedy na postup v obou komorách Parlamentu. Procedura schvalování smluv však není zcela stejná s procedurou přijímání zákonů. Článek 50, který dává prezidentu republiky právo na vrácení přijatého zákona, se nezmiňuje o schválené mezinárodní smlouvě.

Ústava neurčuje orgán, který by měl pravomoc závazně posuzovat soulad mezi zákonem nebo nižším právním předpisem na jedné straně a mezinárodní smlouvou na straně druhé a vyvozovat důsledky z takového nesouladu. Článek 95 odst. 1 in fine ("soudce je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem") není takovým ustanovením, neboť mezinárodní smlouva není "jiným právním předpisem". Navíc z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že rozhodující je zákon, a tedy "jiný právní předpis" nesmí být se zákonem v rozporu, což pro mezinárodní smlouvu platit nemůže. Podíváme-li se nyní na odkazovací klauzule v jednotlivých zákonech, uvidíme i zde "přednost před zákonem", i když zde ne před kterýmkoli, ale vždy jen před tím, který odkaz obsahuje.

Závěrem můžeme formulovat tuto obecnou zásadu: pravidlo o přednostním použití smlouvy *neznamená její vyšší právní sílu, ale pořadí použití, resp. aplikace*. Přednost smlouvy před zákonem neznamena, že smlouva zákon automaticky deroguje. Činí jej pouze za určitých podmínek nepoužitelným ve prospěch svých ustanovení, aniž by jej rušila. Jedná se o *hierarchii aplikační*, nikoli *systémovou*. **Mezinárodní smlouva na jedné straně a zákon na straně druhé jsou prameny (součástmi) dvou různých systémů, a proto mezi nimi nemůže existovat systémový hierarchický vztah vyjádřený stupněm právní síly**, jak to známe na příklad z vnitřního uspořádání systému českého vnitrostátního práva.

c) Platnost mezinárodní smlouvy a její účinky z hlediska vnitrostátního práva

Požadavku zákonnosti odpovídá v článku 10 Ústavy kategorický požadavek vyhlášení mezinárodní smlouvy jako podmínky její vnitrostátní závaznosti, který je

logický a správný. Analogicky zákonům se vztahuje podle tohoto ustanovení ústavy jen na smlouvy schválené Parlamentem, i když by byl nepochybně na místě i pro smlouvy vládní (např. bezvízové dohody).

Za jakých podmínek se však stane mezinárodní smlouva vnitrostátně použitelnou, tedy závaznou nebo "platnou" vnitrostátně?

Platnou je obecně právní norma, při jejíž tvorbě byly splněny všechny předepsané náležitosti, a která se stává součástí právního systému, do něhož patří. To platí i o mezinárodních smlouvách. Zmíněné náležitosti předepisuje prakticky vždy smlouva sama. Není-li tomu tak, uplatní se podpůrně dispozitivní Vídeňská úmluva nebo původní obyčejová norma mezinárodního smluvního práva.

Vnitrostátní právo určuje, kdy a jak se tato mezinárodní smlouva aplikuje vnitrostátně, tedy kdy má *vnitrostátní závaznost*. Je tedy třeba velmi pečlivě rozlišovat *platnost* mezinárodní smlouvy od její *vnitrostátní závaznosti*.

V oboru práva Evropských společenství se pojmu "přímé aplikovatelnosti" v uvedeném významu používá pro akty sekundárního práva, které mají vlastnost označovanou u smluv jako "self-executing". Je předpokladem "přímého účinku" (direct effect) v členských státech, tedy obdoby naší "bezprostřední závaznosti".

d) Vyhlášení mezinárodní smlouvy jako podmínka její přímé vnitrostátní závaznosti

Podmínkou vnitrostátní závaznosti mezinárodní smlouvy je tedy podle článku 10 ústavy její **vyhlášení, tj. publikace v příslušné oficiální sbírce (Sbírka mezinárodních smluv, dříve Sbírka zákonů)**. Jinými slovy nevyhlášená smlouva tuto závaznost nemá a nelze k ní tedy v oblasti vnitrostátního práva přihlížet, podobně jako nelze přihlížet k dosud nevyhlášenému zákonu. Počátek vnitrostátní závaznosti smlouvy by měl spadat vjedno s počátkem její platnosti. Zavazuje-li se v mezinárodním měřítku smlouvou stát její obsah uskutečňovat, musí k tomu vytvořit předpoklady již od prvního dne její platnosti. U smluv s přímou vnitrostátní závazností je tedy potřebné jejich včasné vyhlášení. Jinak stát nebude schopen dodržet mezinárodní závazek spočívající v tom, že ustanovení smlouvy mají být aplikována, resp. používána vnitrostátně, a to ode dne, kdy mezinárodní smlouva nabývá platnosti.

Ideální by tak bylo vyhlášení mezinárodní smlouvy, jejíž ustanovení mají mít bezprostřední vnitrostátní závaznost, nejpozději v den jejího vstupu v platnost pro ČR. Současný stav je takový, že mezinárodní smlouvy jsou publikovány ve Sbírce zákonů, resp. Sbírce mezinárodních smluv většinou až několik měsíců po tomto datu, čímž vzniká poměrně dlouhé období, kdy platná mezinárodní smlouva nemůže být vnitrostátně aplikována, ač právě v tom mnohdy spočívá mezinárodní závazek jí převzatý. Důsledkem je mezinárodní odpovědnost ČR za neplnění smluvního závazku. Byla-li by naproti tomu dosud nevyhlášená smlouva ve skutečnosti vnitrostátně aplikována, byl by to závažný prohřešek proti zákonitosti, který se u smluv dopadajících na právní postavení jednotlivců a schválených Parlamentem rovná aplikaci nevyhlášeného zákona, tedy činnosti protiústavní.

e) Zvláštní kategorie mezinárodních smluv podle čl. 10a ústavy

Toto ustanovení se týká velmi specifické kategorie mezinárodních smluv, které přímo zasahují do suverenity státu. Jsou to smlouvy, které přenášejí některé pravomoci státních orgánů ČR na jiný subjekt, a sice relativně trvale a s obecnými účinky do budoucna. V praxi jde o dvě smlouvy: o Smlouvu o založení Evropského společenství (býv. EHS) a o Smlouvu o založení EURATOMu. Obě jsou obsaženy ve Smlouvě o

přístupu ČR k EU.

Tyto smlouvy zavazují ČR obecně a předem k tomu, že bude bez dalšího přijímat jako závazné právní akty ES, které budou eventuálně přijaty i proti vůli ČR a budou upravovat vztahy, které jsou jinak upraveny právem ČR. Tento přímý zásad do suverenity ČR, představující její podstatné omezení, vyžaduje zcela zvláštní postup při vnitrostátním schvalování těchto smluv. K jejich ratifikaci je třeba souhlasu Parlamentu, a to podle článku 39 odst. 4 ústavy 3/5 většiny všech poslanců a 3/5 přítomných senátorů. Pokud však stanoví ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu, nahrazuje referendum projednání v Parlamentu.

Článek 10a tak umožňuje přenos suverénních pravomocí orgánů ČR na jiný subjekt (ES, EURATOM) a stanoví zvláštní postup při schvalování příslušné smlouvy. Její právní režim v právu ČR je dán článkem 10, který se vztahuje na všechny mezinárodní smlouvy. Tyto smlouvy tedy mají přednost před zákonem, a to včetně právních aktů (tzv. sekundárního práva ES), které je na základě těchto smluv vytvářeno. Pokud jde o vztah k ústavě a ústavním zákonům, viz dále.

e) Vztah mezinárodních smluv a Ústavy ČR

Jak řešit konflikt mezi mezinárodní smlouvou a ústavou (ústavním pořádkem)? Vzhledem k tomu, že smlouva má přednost před zákonem a nikoli před ústavním zákonem, je třeba zajistit, aby každá mezinárodní smlouva byla v souladu s ústavním pořádkem. To je smyslem článku 87 odst. 2 ústavy.

Podle tohoto ustanovení má ústavní soud pravomoc rozhodnout o souladu jakékoli smlouvy schvalované Parlamentem nebo referendem s ústavním pořádkem. Toto rozhodnutí však musí být dáno předem, tedy musí předcházet ratifikaci smlouvy. Po ratifikaci, kterou se stát k plnění smlouvy definitivně zavázal a smlouva pro něj platí, již nelze tento mezinárodní závazek vzít zpět.

Ústavní soud zde rozhoduje nálezem podle §§ 71a a násl. zákona o Ústavním soudu č. 182/1993. Návrh může podat komora Parlamentu, skupina poslanců nebo senátorů a prezident republiky. Dojde-li ústavní soud k závěru, že mezinárodní smlouva je v rozporu s ústavním pořádkem, nelze ji ratifikovat do doby, než bude rozpor odstraněn. Tento rozpor lze odstranit jen změnou příslušného ústavního předpisu, nikoli změnou smlouvy (její sjednaný a podepsaný text je již definitivní a neměnný).

V tomto směru zatím ústavní soud nerozhodoval.

Výňatky z vnitrostátních právních předpisů

Ústava České republiky

Článek 10

Vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je ČR vázána, jsou součástí právního řádu; stanoví-li mezinárodní smlouva něco jiného než zákon, použije se mezinárodní smlouva.

Článek 10a

- (1) Mezinárodní smlouvou mohou být některé pravomoci orgánů ČR přeneseny na mezinárodní organizaci nebo instituci.
- (2) K ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v odst. 1 je třeba souhlasu Parlamentu,

nestanoví-li ústavní zákon, že k ratifikaci je třeba souhlasu daného v referendu.

Článek 10b

.....

Článek 39

(4) K přijetí ústavního zákona a souhlasu k ratifikaci mezinárodní smlouvy uvedené v článku 10a je třeba souhlasu třípětinové většiny všech poslanců a třípětinové většiny přítomných senátorů.

Článek 49

K ratifikaci mezinárodních smluv

- a) upravujících práva a povinnosti osob,
 - b) spojeneckých, mírových a jiných politických,
 - c) z nichž vzniká členství ČR v mezinárodní organizaci,
 - d) hospodářských, jež jsou všeobecné povahy,
 - e) o dalších věcech, jejichž úprava je vyhrazena zákonu,
- je třeba souhlasu obou komor Parlamentu.

Článek 52

(2) Způsob vyhlášení zákona a mezinárodní smlouvy stanoví zákon.

Článek 63

(1) Prezident republiky dále

b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,...

(3) Rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavců 1 a 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

Článek 87

(2) Ústavní soud dále rozhoduje o souladu mezinárodní smlouvy podle čl. 10a a čl. 49 s ústavním pořádkem, a to před její ratifikací. Do rozhodnutí Ústavního soudu nemůže být smlouva ratifikována.

Článek 88

(2) Soudci Ústavního soudu jsou při svém rozhodování vázáni pouze ústavním pořádkem a zákonem podle odst. 1.

Článek 95

(1) Soudce je při rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu (*tj. smlouvou schválenou Parlamentem nebo referendem*). Je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem nebo s takovou mezinárodní smlouvou.